

МБДОУ «ЦРР-детский сад “Чуораанчык” с. Ымыяхтах МО «Намский улус» Республики Саха (Якутия)»

Бырайыак: Книигэ – киһи доҕоро

Бырайыагы оңордо Винокурова Людмила Дмитриевна бэлэмнэнии бөлөх иитээччитэ

Бырайыак сыала: кинигэҕэ интириэһи үөскэтии, харыстабыллаахтык сыһыаннаһарга иитии.

Бырайыак соруктара:

- Кинигэ көрүүнү уратытын туһунан билиилэрин чиңэтии;
- Оҕо суруйааччыларын, кинилэр айымньыларын оҕолорго билиһиннэрии;
- Библиотека туһунан билиилэрин хаңатыы.

Бырайыак паспора:

Бытыллар бириэмэтэ: кылгас болдьохтоох (1 нэдиэлэ).

Бырайыак кыттыылаахтара: бэлэмнэнии бөлөх оҕолоро, бөлөх иитээччилэрэ, логопед, дьииэ-кэргэн, библиотека.

Бырайыак этаптара: иһитиннэрэр, айар.

Бырайыакка үлэтин кэрдиистэрэ:

- Бырайыак тематын талыы.
- Сыалы, соруктары туруоруу.
- Былааннаһын.
- Олоххо киллэрии.
- Түмүктээһин.

Бырайыакка ким туох оруоллааҕа:

Иитээччилэр - оҕо суруйааччыларын айымньыларынан НОД ыыталлар, оҕо кинигэлэрин, оҕо оңоһуктарын, уруһуйдарын выставкатын тэрийэллэр.

Оқолор - билии-көрүү дьарыгар кытталлар, айымньы ис хоһоонунан уруһуйдуулар, оңоһук оңороллор.

Төрөшпүттэр - оқолордуун бииргэ айымньы көрдүүлэр, аақаллар, оңоһук, атрибуттары оңороллор

Матырыйаалынан хаачыйы:

Аудиозаписьтар, мультфильмнар, кинигэлэр, бэйэ оңоруу кинигэлэрэ, иллюстрациялар, оонньуулар уонна оонньуурдар, оңоһукка туттулар матырыйаал.

Бырайыак таһынан :

1. Оқолор үлэлэрин выставката.
2. Сөбүлүүр остуоруйаларынан дьиз-кэргэн оңоһугун выставката.
3. Оҕо кинигэлэрин выставка-атыыта.
4. Группа кинигэтин муннугун саңа кинигэлэринэн толоруу.

Бэнидиэнньик

НОД Билии – көрүү «Кинигэ хантан кэлбитэй»

Соруктар:

1. **Сайыннарар:** билиэн-көрүүн бақатын, сибээстээн этэр саңатын сайыннары.
2. **Үөрэтэр:** кинигэ хайдах оңоһуларын туһунан оқолор билиилэрин хааңаты, чиңэтии.
3. **Иитэр:** кинигэ оңоруутугар үлэлиир араас идэлээх дьонцо убаастабыллаах сыһыаңна иитии, кинигэҕэ интириэһи уонна таптала, харыстабыллаах сыһыаңна иитии.

Көрдөрөр матырыйаал: слайдалар – кинигэ, мастар, тыраахтар, ойуурга мас кэрдии үлэтэ, маһы таңастыыр комбинат, типография, кинигэ мақаһына.

Тылы байыты: мас кэрдээччи, маһы таңастыыр, комбинат, мас көөбүлэ, типография.

Иитээччи – бүгүңнү дьарыкпыт ураты. Туохха аналлаақын билигин таайахпыт – мин эһиэхэ билигин таабырын таайтарам.

Таабырын таайы.

- Саамай сөп, кинигэ («кинигэ» слайд. Билбэтчэй көстөр).

Билбэтчэй - мин ханна тийдим?

Иитээччи - биһиэхэ «Чуораанчык» детсадка ыалдьытты. Биһиги эйиигин биллибит (оқолор «Билбэтчэй» дириллэр). Эн куруук мүчүргэннээх сырыыларга түбэхэҕин, тоқо диэтэр ақыйақы билэҕин.

Билбэтчэй - оқолоор мин элбэҕи билэрбэр, билиибин хаңатарбар көмөлөһүөххүт буолаарай? (көмөлөһөн)

Иитээччи - бастатан туран элбэх кинигэ аақыаххын наада.

Билбэтчэй - оқолоор, ханнык кинигэлэр баалларый? (оқолор эппиэттэрэ – саңа, кыраһыабай, кыра, улахан, интэриэһинэй, остуоруйалаах, хоһооннордоох, кыраһыабай ойуулаах, ойуута суох.

Иитээччи - билэҕит дуо, кинигэ эһиэхэ кэлиэр диэри уһун айаны ааһарын? Интэриэһинэй кинигэ буолан тахсарыгар, төһөлөөх үлэ үлэлэнэрин?

Ханнык бақар кинигэ олоқо ойуурга сақаланар. Бу кинигэлэр бары ойуурга төрөөбүттэр. Бастаан кып кыракый бэс мас үүммүт. Сылтан сыл улаатан, бэс мас төбөтө күңнэ ууммут. Биридэ ойуурга мас кэрдээччилэр кэлбиттэр уонна бу маһы кэрдибиттэр. Мас кэрдээччилэргэ көмөҕө тыраахтар тиэтэйэр. Тыраахтары – ойуур вездехода диэн ааттыллар. Мас кэрдээччилэр маһы лабаатын быһыта охсоллор уонна тыраахтарга баайаллар. Тыраахтар ойууртан соһон өрүскэ ақалар. Сүүрүк устун мастары маһы таңастыыр комбинатка ақалаллар. Бу кэлбит мастартан кумаақы оңороллор. Бастаан мастары эрбэтэллэр, көөбүл буолуор диэри бытарыталлар.

Салгыы убақас тиэстэ курдук буолуор диэри оргуталлар. Сыйылар маасса буолар. Анал массыналар куталлар уонна убақас тиэстэни тэнитэллэр. Кумаақы тахсыбытын, улахан кумаақы рулоннары эрийэллэр. Бу рулоннартан илиистэри быһаллар.

Кинигэни аны суруйуохха наада. Ким суруйарый? (суруйааччылар). Саамай сөп. Интириэһинэй кинигэни суруйарга, суруйааччылар элбэқи билиэхтээхтэр. Онтон кинигэ дьэрэкээн ойууланарыгар ким үлэлэһэрий? (художник).

Уруут урут кинигэни барытын илиинэн суруйаллар эбит. Кинигэ олох ақыях буолар, ол иһин сүрдээх сыаналаах буолар. Онтон дьоннор толкуйга түспүттэр: «Кинигэни элбэх киһи аақыан бақарар. Хайдах гынан элбэтэбит?».

Билигин кинигэни илиинэн суруйбаттар, типографияға бэчээттиллэр, массына көмөтүнэн оңороллор. Типография – кинигэ фабриката. Элбэх сыахтардаах. Биір сыахха кумаақы бэлэмниллэр, биіргэ кырааска. Хас биірдии сыахха массыналар үлэлиллэр. Бэчээттир массынаға ыраас кумаақы угуллар, онтон суруктаах, ойуулаах тахсар. Салгыы илиистэри сааһылыллар, наардыллар. Кинигэ таһын оңорор массынаға тийиэр дылы өссө уһун айаны ааһар. Бэлэм кинигэлэр кинигэ мақаһыннарыгар, библиотекаларга тийиэллэр (слайдалары көрүү). Көрбүккүт курдук кинигэ, мастан кинигэ буолуор диэри, уһун айаны ааһар. Бу дьон саамай улахан үлэтэ. Биһиги бу дьон үлэтин сыаналыахтаахпыт, убаастыахтаахпыт, кинигэлэри харыстыахтаахпыт.

- Билигин бары көрдөөх сынһалаңна туруоқун.

«Сүүһүнэн сүүс үйэлэргэ

Сүгэ тутта,

Сүгэ мэлдьи үлэлээтэ:

Сүгэ айда,

Сүгэ кэртэ,

Сүгэ дьону аһатта,

Сүгэ суорда,

Сүгэ дьону сылытта...»

(П. Тобуруокап)

Билбэтчэй - мин оқолорго таабырыннары таайтарыам этэ.

Болқойон истин.

1. Кыра оқолору эмтиир

эмтиир көтөрдөрү, кыылары

Ачыкы нөңүө көрүтэлиир

Бу үтүө санаалаах... (Доктор Айболит)

2. Ајаа дьикти уоллаах
Маһынан чочуллан оңолуллубут
Сиргэ да, ууга да
Көрдүүр көмүс күлүүһүн (Буратино)
3. Ойуур сағатыгар
Дьиз туттан үһүө буолан олороллор
Онно үс олоппос, үс кружка
Үс орон, үс сыттык
Бу остуоруйа геройдара? (Үс эһэ)
4. Кэрэ кыыс түргэнник куоппута
Аара түүшпүлэтин сүтэрбитэ... (Золушка).

Иитээччи - көрдүн дуо Билбэтчэй? Биһиги оқолорбут элбэқи билэллэр. Тоқо диэтэр элбэх остуоруйаны истэллэр. Эн тускунан кинигэ аақаллар.

Билбэтчэй - мин туспунаа? Ураа! Мин туспунаа кинигэқэ суруйаллар эбит. Мин билигин элбэх кинигэни аақуаа. Бүгүн кинигэ туһунаа элбэқи биллибит. Барығытыгар махтанабын. Көрсүөххэ дылы.

Иитээччи - бүгүн биллибит хайдах күрдүк кинигэ уһун айаны ааһарын. Кинигэқэ, кинигэни оқорор дьоңо хайдах сыһуаннаһахтааһыты? (оқолор санаалара).

Оптуорунньук

Аахсыйа «Кинигэжэ суһал көмө»

Соруктар:

1. **Сайыннарар:** оҕо билиэн-көрүүн баҕата сайдарыгар көмөлөһүү, сибээстээн этэр саңатын сайыннары
2. **Үөрэтэр:** төрүүтү, ситими быһаара үөрэтии
3. **Иитэр:** кинигэжэ интириэһи уонна тапталы, харыстабыллаах сыһыаны иитии.

Остуолга алдыаммыт кинигэлэр сыталлар. Төрөппүттэр, оҕолор олоппоссторго олороллор.

Иитээччи – библиотекаҕа кинигэлэр куруук саңа буолаллар дуу? (оҕолор эппиэттэрэ)

- хайдах буолалларый? (оҕолор санаалара – илдьирийэр, кумаланар, эргэрэр, алдыанар, килиэйэ хоннор).

- Тоҕо? (элбэх киһи уларсар).

- оҕолоор, кинигэлэр эмиэ биһиги курдук ыалдыбаллар. Ол гынан, кинилэр сөтөллүбэттэр, ытырдыбаттар.

Кинилэргэ көмөлөһүөхпүтүн сөп дуо? (оҕолор санаалара). Бу кинигэлэргэ хайдах көмөлөһөрбүтүн быһаарыахха.

Оҕолор төрөппүттэрин кытта кинигэ абырахтыыллар. Наҕыл музыка тыаһыыр.

Рефлексия

- бүгүн туох үтүө быһыыны оңордубут? Биһиэхэ кимнээх көмөлөстүлэр? (өрөппүттэригэр махтаналлар)

Сэрэдэ

Викторина «Остуоруйаҕа ыалдьыттааһын»

Соруктар:

1. **Сайыннарар:** истэр дьоқуру, болқомтону сайыннарыы.
2. **Үөрэтэр:** библиотека туһунан билиһиннэри, оқо билиитин хаңатыы, остуоруйа аатын уонна геройдарын чиңэтии.
3. **Иитэр:** остуоруйаҕа интириэһи үөскэтии, иитии.

Иитээччи оқолору икки «Дьулуур» уонна «Эрэл» хамаандаларга араарар.

Оқолор тус-туһунан остуолларга олороллор.

Иитээччи: оқолоор, бүгүн биһиэхэ дьоро киэһэ – икки хамаанда остуоруйа аатын уонна геройдарынн таайыыга күрэхтэһиэхтэрэ. Биһиэхэ бүгүн оскуола библиотекаря Альбина Егоровна ыалдьыттыыр.

Библиотекарь: Дорооболрун оқолор. Мин бүгүн эһиэхэ дьоро киэһэ буоларын истэммин, остуоруйалары уонна остуоруйа геройдарын таайтара кэллим.

Оқолор, библиотека диэн тугуй? Онно тугу гыналларый? (оқолор эппиэттэрэ). Самай сөп, кинигэ уларсаллар. Манна аақар зал баар. Бу залга элбэх кинигэ эрэ буолбакка, журнал уонна хаһыат арааһа элбэх. Бу залга чуумпу, ыраас, сырдык. Оқолор манна кинигэ аақа, журнал көрө, араас ооньуулары ооньуу кэлэллэр. Дьиэҕэр кинигэ уларсан барыаххын сөп. Кинигэни библиотекарь биэрэр. Ханнык кинигэни ылбыккын суруйтарақын. Аақан бүттэххинэ кэмигэр төнүннэрэқин. Алдыатыа, марайдыа суохтааххын.

Библиотекарь: Билигин мин эниэхэ соруудахтарбын таайтарыам. Хайа хамаанда таайбыт илиитин уунар. Таайбыт хамаандаҕа фишка биэрэбин. Хайа хамаанда элбэх фишканы ылбыт ол кыайыылаах тахсар. Оқолор таайдахтарына иитээччи хайгыыр, фишкалары туттарар. Библиотекарь түмүк таһаарар, кыайбыт хамаанда өйдөбүннүк бэлэжинэн бэлиэтэнэр. Оқолорго бэлэх кинигэлэрин туттарар.

Чэппиэр

Араас кинигэлэр, төрөшпүт оқотунаан үлэлэрин быыстапката.

Сыала: - төрөшпүттэргэ, оҕо иитиитигэр кинигэ оруолун өйдөтүү, сөптөөх кинигэни сүбэлээһин;
төрөппүтү детсад иитэр-үөрэтэр үлэтигэр көжүлээһин.

БЭЭТИНСЭ

Омуннаах остуоруйалар устун айан
Инсценировка

Оруоллары толороллор:

Кэпсээччи Мария – Василисса Алексеева

Аленушка – Айыына Охлопкова

Кыһыл бэргэһэчээн – Анита Давыдова

Оқонньор – Артем Романов

Эмээхсин – Вика Бочкарева

Доктор Айболит – Егор Мякишев

Колобок – Саарын Ядреев

Кэрэчээн Василиса – Оля Петрова

Уйбаанчык уол – Владик Кельциев

Кэпсээччи Мария (аптаах тэриэлкэлээх) – оқолоор, мин бүгүн эһигини билэр остуоруйаларгыт устун аптаах тэриэлкэм көмөтүнэн экскурсияҕа ыңырабын. Ханнык остуоруйа буоларын эһиги бэйэҕит таайыахтааххыт оччоқуна атын остуоруйаҕа биһиги ыалдыттаан иһиэхпит.

Тэриэлкэтигэр яблोकаны эргитэр. Ыксаабыт, ыгылыйбыт Аленушка тийэн кэлэр.

Аленушка - бука баһаалыста көмөлөһүн. Сурдубун дыикэй хаастар ильдэ бардылар. Хара тынанан, толоонунан дьэгэ бааба олорор сиригэр тийбиттэр. Барбыт суолларын буламмын, дьонум кэлиэхтэрин иннинэ, сурдубун булуохпун наада.

Кэпсээччи – оқолоор биллигит дуо ханнык остуоруйаны? Маладыастар. Оччоқо аптаах тэриэлкэ нөңүө эн сурдугун ханна сылдыарын билиэхпит, тута бары ол сиргэ баар буолан иһиэхпит.

Яблोकаны тэриэлкэҕэ эргитэр. Аленушка Кыһыл Бэргэһэчээни көрсөр. Кыһыл Бэргэһэчээн эбэтигэр баран иһэн Аленушканы көрсө туһэр.

Аленушка – Кыһыл Бэргэһэчээн көмөлөс сурдубун буларбар.

Кыһыл Бэргэһэчээн - Мин эбээбэр бэрэски кэһиилээх баран иһэммин сур бөрөнү көрсүбүтүм. Кини эн сурдугун дыикэй хаастар үгүс үүнүүлээх бааһыналар устун ильдэн иһэннэр кырдыагас ыал олбуоругар тохтоон, күөх оту хабылаан, ыраас үрүйэттэн уулаан ааспыттара диэн кэпсээбитэ.

Кэпсээччи – Билигин аптаах тэриэлкэбитин эргитэн алаас ыалын билиэхпит.

Яблоканы тэриэлкэбэ эргитэр. Ошоньор олордубут эриэппэтин көрө обуруотугар кэлэр.

Кырдыбас ошоньор киирэр - Эриэппэ олордубутум аһара улаатан кыайан хостообокко эрэйдиннибит. Эмээхсин кэл эрэ, эриэппэбитин өссө тардан көрүөх.

Эмээхсин – сөөп, сөп өссө төгүл көрүөх, кыайымаары гыннахпытына оболору ынырыахпыт.

Иккиэн тарда сатыылар.

Ошоньор - оқолоор, көмөлөһүөххүт буолаарай? Эриэппэбитин туура тардан минньигэс миин буһарыа этибит.

Ошоньордоох эмээхсин кэнниттэн тутуһан оболор эриэппэни тардаллар.

Эмээхсин - махтал кырачаан көмөлөһөөччүлэрбит. Тугунан эһиэхэ махталбытын тиэрдиэхпиний?

Аленушка - кыракый сурдубун көрбүккүт буолаарай?

Ошоньор - чугас күөлбүт уутугар дьиикэй хаастар түһэн ааспыттара. Ииппит айабар биир хаас кынатынан иилистэн моһуогу көрбүтүн туттаары барбышпар, туох баар күүһүнэн түһүнэн, кынатын түүтүн сарылыы тардан тус илин көтө турбуттара.

Кэпсээччи - оқолоор, ханнык остуоруйаҕа кыылылары эмтиир луохтуур баарай? (оболор эппиэттэрэ). Аһыныгас сүрэхтээх Айболит луохтуур ханна сылдыарын аптаах тэриэлкэбит кэпсээ эрэ.

Үгүс кыылылары, көтөрдөрү эмтиир үтүө санаалаах доктор Айболит кэлэр.

Доктор Айболит илиитигэр тураабы олордо сылдыар - кыылы- үөнү эмтиэҕим, барыларыгар көмөлөһүөүм. Кыра бырааттар доруобай сылдыын, ыалдыар диэни билимэн.

Аленушка - үтүө санаалаах доктор Айболит – ыалдыбыт кыылылары эмтиир луохтуур дьиикэй хаастар эйиэхэ сылдыан ааспыттара дуо?

Доктор Айболит - сылдыан, кынатын өлөрбүт табаарыстарын эмтээн, үтүөрдэн ыппытым. Махтанаат тус арҕаа кынаттарынан сапсынан көтө турбуттара.

Кэпсээччи - билигин билиэхпит дьиикэй хаастарбыт хайа диэки хайыспыттарын.

Ошоньордоох эмээхсинтэн куотан, ыллык суол устун колобок төкүнүйэн кэлэр.

Колобок - мин колобокпун колобокпун ошоньордоох эмээхсинтэн куоппутум, алаа куобахтан куоппутум, сур бөрөҕө да туттарбатаҕым.

Кыһыл Бэргэһэчээн – оччоҕо колобок, хорсун санаалаах колобок, билэрин буолаарай дьиикэй хаастар оҕо сүгэһэрдээх халың тыа кэтэҕэр баран туспуттэрэ.

Кэпсээччи – эргий - төкүнүй дьяабылыка аптаах тэриэлкэ сиигин устун, кэпсээ көрдөр биһиэхэ дьиикэй хаастар тийбит сирдэрин.

Кэрэчээн Василиса сибэккилээх хонуу устун хааман иһэн остуоруйа геройдарын көрсө түһэр.

Василиса Прекрасная киирэр - туох кыһалзага түбэстигит мин күндү доҕотторум, тугунан көмөлөһөн эһиги эрэйгитин чэпчэтиһэбин.

Бары - дьиикэй хаастар Аленушка быраатын ильдэ барбыттарын көрдүү сылдыабыт. Көмөлөһүөн буолаарай Кэрэчээн Василиса.

Кэрэчээн Василиса - Араас остуоруйа бастын геройдара көрдөһүүлэрин толорорго бэлэммин бу аптаах палочкам көмөтүнэн бары тэңнэ «Төнүн- эргий аттыбытыгар баар буол» диэтэхпитинэ Уйбаанчык уол субу баар буолуо. Чэ, эрэ улаханлык аптаах палочкабытынан далбаатаан ыңырыах.

Бары тэңнэ ыңыраллар.

Уйбаанчык уол сүүрэн киирэр - баһыбаларын остуоруйа геройдара, баһыбаларын оқолор, эһиги элбэх остуоруйаны билэр буолаңыт миигин бэт түргэнник булан ыллыгыт. Махтал барыгытыгар. Өссө да элбэх остуоруйаны истин, билиң.

Төрөштүтэргэ сүбэлэр. Маастар – кылаас. Кинигэ атыта

- Соруктар:**
- төрөштүтэргэ оҕо иитиитигэр кинигэ улахан оруоллааҕын өйдөтүү
 - оҕону сайыннарарга, үөрэтэргэ бэйэ кинигэ оңостуон сөбүн быһаарыы
 - оҕо кинигэтин оңорууга сүбэ биэри.

